

Morometii

de Marin Preda

Originalitatea romanului *Morometii* sta fara indoiala in noua viziune asupra lumii rurale.

Cele doua volume contin povestea unei familii de tarani din Campia Dunarii, mai precis din satul teleormanean Silistea-Gumesti, care cunoaste, de-a lungul unui sfert de secol, o adanca si simbolica destramare.

In volumul I satul e infatisat cu cativa ani inaintea celui de-al doilea razboi mondial, in vara anului 1937, intr-o perioada de relativa sau iluzorie stabilitate sociala, perioada in care timpul era *foarte rabdator cu oamenii*.

Spre deosebire de inaintasi, care au vazut satul din Campia Dunarii zbuciumat, angajat in actiuni disperate, Marin Preda descrie, in primul volum din *Morometii* un sat in care nu se petrec drame zguduitoare, formidabile rasturnari si unde nu clocoteste razvratirea. Traiul populatiei din Silistea-Gumesti nu e usor deloc, decat pentru cateva familii instarite, familiile unora ca *alde* Aristide, Cotelici, Balosu sau Iocan, dar nici peste masura de amarat nu este. Ii apasa pe multi impozitele, *fonciirea* si alte neajunsuri dar ele pot fi inca suportate de oameni, care se aduna cu placere duminica, la taifas, in *poiana lui Iocan* unde citesc ziare, povestesc anecdote, glumesc, angajandu-se in adevarate dueluri ale inteligentei.

Silistea-Gumesti este o comuna mare, cu doua biserici, o scoala cu patru sute cincizeci de elevi incrisi si vreo sapte invatatori. Hotarul comunei cuprinde, loturi mai vaste sau mai restranse ale taranilor si mosia Maricica, vegheata cu strasnicie de un paznic. Afara de bogatasii satului, care au casa mari, taranii ceilalti vietuiesc in case cu doua sau trei camere si chiar in bordeie.

Gospodaria *Morometiilor* pare solida si grija conducatorului ei este s-o mentina intacta. E pentru intaia oara cand in literatura romana taranul nu este stapanit de ideea de a avea pamant, ca sansa a fericirii sale, ci de a si-l pastra.

Ilie Moromete este dotat, pe langa o filozofie asupra vietii si cu o vointa de a rezista la tot ce contravine gustului sau de trai linistit, confortabil, intr-o gospodarie mijlocie. Astfel, daca Moromete nu face mari speculatii, el cauta sa profite de institutiile capitaliste – nu se sfieste sa ia bani cu imprumut de la banca spre a-si cumpara oi si cai, isi pune la munca familia, el rezervandu-si rolul de stapan, pierde timpul in lungi conversatii cu prietenii, discuta politica – are pareri indraznete despre regalitate si nu se sinchiseste de legionari. Singura sa grija e de a-si achita impozitele si datoriile contractate, taraganand, amanand cat mai mult scadentele, fara sa instraineze ceva din avere. Cand isi da seama ca unul din fiii lui din prima casatorie, Achim, trimis cu oile la Bucuresti ca sa aduca bani, nu se va mai intoarce, Moromete se gandeste sa vanda caii, dati in grija altor doi fii, Paraschiv si Nila. Acestia se opun ; Paraschiv, banuind ca surorile lui tin comori ascunse intr-o lada o sparge. Scena finala in care, dupa ce, pentru a-si imbuna feciorii Moromete se razbuna pe nevasta, scos din rabdari, loveste pe Paraschiv si Nila cu parul, explicand toata tactica sa, atitudinea fata de realitatile

crispante din jur : - *Atata timp cat traiesc eu, ori faceti cum zic eu, ori daca nu, sa plecati. Am muncit si am trudit si am luat pamant ca sa traiti voi bine ! De ani de zile ma zbat sa nu vand din el, sa platesc foncierea fara sa vand, ca sa va ramaie voua intreg, orbilor si salbaticilor la minte ! Si [...] acum sariti la mine... ca v-am furat munca voastra ! Bolnavule dupa avere !... O sa-ti manance capul averea, sa tii minte de la mine!*

Moromete nu e deci setos de pamant, averea nu reprezinta pentru el un scop ci numai un mijloc de a trai in oarecare tihna, cu iluzia, daca nu cu certitudinea independentei. Cand insa Paraschiv si Nila nu inteleg lupta tatalui cu instrumentele puterii statului (jandarmul, perceptorul) fug si ei la Bucuresti cu caii. Moromete e nevoit sa vanda mai mult de jumatate din pamant, cumpara alti cai, plateste impozitul funciar, rata la banca si taxa scolara pentru fiul mai mic, Niculaie si incepe o viata noua. Cu toate acestea lucrurile nu mai merg ca altadata cand *timpul se scurgea... fara conflicte mari in Campia Dunarii :*

In urmatorii ani gospodaria taraneasca continua sa se ruineze. Moromete intra intr-o lunga stare depresiva din care n-avea sa fie scos decat de marile zguduiri care se apropiau. Peste trei ani izbucnea cel de-al doilea razboi mondial. Timpul nu mai avea rabdare.

Omul vremii sale, lipsit de ipoteza unei alte lumi, Moromete e un sceptic, neincredator in posibilitatea schimbarilor ordinii prin violenta, de altfel ca si taranul sarac Tugurlan, care, dupa ce dovedeste ca in bratele lui a mai ramas destula vigoare spre a raspunde fortei cu forta se preda, aproape de bunavoie, la inchisoare.

Asta nu inseamna ca satul lui Marin Preda e lipsit de conflicte. Episodul lui Birica si al Polinei e dintre cele mai semnificative. Polina e adusa acasa la Bririca de catre acesta, fara stirea parintilor. Cearta fetei cu tatal ia proportii. Polina sileste pe Birica sa secere graul de pe pamantul ei de zestre. Birica se bate cu socrul, socrul il da in judecata, apoi tinerii isi pornesc singuri o casa din lut, iar casei lui Balosu ii dau foc.

In alt episod, Botoghina, tuberculos, se cearta cu femeia sa, daca trebuie sau nu sa vanda pamant pentru a intra in spital, ajung la intelegerea de a vinde pentru a avea bani de sanatoriu. Dialogul dintre cei doi e in stilul obiectiv al autorului, de un afect comic savuros :

-Vrei sa ma duci la cimitir ? intreba omul plin de manie.

-Cu ce ma duci fa, la cimitir ? Nu tot trebuie sa vinzi ?

-Vorbesti parca ai fi proasta in targ, raspunde Anghelina [...] Parca am fost din alea care sa-ti puie sula in coasta ca sa-i cumperi marchizet si pantofi de lac [...]. N-am sa uit pana-oi muri iarna de-acu trei ani, cand ai pus porcu in caruta si te-ai dus de l-ai dat !... Ai lui Moromete nu platesc cu anii si traiesc si nici pamant n-au vandut...

-Fa, tu nu vrei sa taci din gura ?... Cand ti-oi da una acuma, iti mut falcile in partea ailalta.

Daca volumul I se incheie cu Ilie Moromete care ia cunostiinta cu timpul care *nu mai avea rabdare* in urma unei experiente care ii modifica psihologia si il face sa alunece in mutenie, in volumul II eroul, prin istetimea lui reuseste sa-si refaca starea economica. Rascumpara pamantul vandut, care insa, in noile conditii, devine o povara. Incercarea de reconciliere cu cei trei fii plecati din sat esueaza. Acestia, capatuiti si insurati in Bucuresti nu vor sa mai auda de sat si Moromete se intoarce acasa aproape fara un cuvânt din partea lor. Drumurile lor se vor desparti. Paraschiv, ajuns sudor la tramvaie, va sfarsi

lovit de o boala de piept, Nila va muri pe front, Achim singur se va descurca in comert. Catrina il paraseste si ea pe Moromete (ii reproseaza ca n-a avut grija de Niculaie si de cele doua fete, Tita si Ilinca).

Cu toate ca Moromete revine in prim-plan la sfarsitul cartii, atentia cade acum asupra lui Niculaie. Acesta, ajuns activist, este trimis de la raion sa supravegheze in satul natal secerisul si predarea cotelor catre Stat. Descrierea peripetiilor acestei actiuni prilejuieste autorului nu numai o pagina vie de istorie dar si o capodopera de observatie a psihologiei taranesti intr-un moment de mare incordare, de ezitare intre subordonare si revolta, intre aparenta pasivitate calma si bruca izbucnire a nelinistii, ca in asteptarea unei catastrofe (incurcatura este datorata unei directive a bazei de receptie care pretinde ca graul primit de tarani la insamantare cu neghina sa n-aiba la predare corpuri straine ceea ce reclama trecerea lui prin trioare si ca atare cresterea cantitatii cotelor). In cele din urma baza de receptie incuviinteaza predarea cotelor cu corpuri straine si lucrurile se linistesc.

Niculaie Moromete, banuit de a fi uzat de mijloace silnice de convingere, este demis din functia de activist regional si abia salvat de la excludere de un prieten, trimis la munca de jos. Dupa alte intamplari pe care romancierul nu le mai insira, Niculaie ajunge horticultor (se casatoreste cu Marioara, fiica lui Adam Fanatana, care era asistenta medicala). Fiul lui Moromete e un om al vremii sale, capabil de a face fata tuturor obstacolelor dupa cum Ilie Moromete, tatal fusese la vremea lui, impins acum de imprejurari fara sens pentru el, om vechi, la periferia istoriei.